

СПОРТ И БИЗНИС

Научни часопис
Број 2.

Београд
април, 2016.

дистрибуцију кодекса понашања када је реч о питањима у вези са спортом и сексуалном оријентацијом или родним идентитетом за потребе спортских организација и клубова.¹⁰

Смањење сегрегације женских и мушких спортских дисциплина је можда један од будућих праваца развоја такмичења са мешовитим спортским екипама, иначе већ увелико присутно у колеџским спортским такмичењима Северне Америке. Све већи интерес публике који побуђују таква такмичења упућује на потребу разраде и развијања такмичења у којима ће систем бодовања бити такав да се збирају резултати свих, и женских и мушких чланова екипа. Ревизијални мечеви под називом „судар полова“¹¹, за сада су егзибиционог карактера, али велики и аутентични интерес публике за њих упркос непостојању такмичарског карактера наводи на размишљање о потреби њиховог регулисања увођењем правила.

У новом веку неке спортисткиње из Србије већ живе светски живот далеко од окова локалне средине. У локалу је, знамо, све тврђе, спорије, окорелије. Дискриминација се одатле тешко смањује, а камоли искорењује. Овај текст је израз наде да ће у 21. веку жене у спорту, ослобођене стега дискриминација и предрасуда, моћи да се срећу глобално и локално, да заувек заједно постоје.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Препорука 1701 (2005). Дискриминација жена и дјевојчица у спорту. Преузето са:

<http://www.starip.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/centri/gendercentarrs/media/vijesti/Documents/Preporuka%201701%20prevod.pdf>

[2] Жене и спорт: уљеи у пабу. Преузето са: http://www.vreme.com/arhiva_html/465/27.html

[3] Агресија и насиље у спорту. Преузето са: <http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF8/Bozovic%20R.%20R.,%20Agresija%20i%20nasilje%20u%20sportu.pdf>

[4] Origins of Rugby. Преузето са: <http://www.rugbyfootballhistory.com/originsofrugby.htm>

[5] Hughes, T. (1870). *School days at Rugby. By an old boy*. Boston: Fields, Osgood & Co. Преузето са: https://books.google.rs/books?id=Gnk-AAAAYAAJ&pg=PP7&dq=School+Days+at+Rugby&redir_esc=y#v=onepage&q=School%20Days%20at%20Rugby&f=false

[6] Ђорђевић, В., Бркљач, М., Пајванчић, М. (2011). *Положај жена у спорту у Војводини*. Кикинда: Центар за подршку женама.

[7] Стевановић, Д. (01.09.2013). Људи из сенке. *Политика, Недељни магазин*. Стр. 5.

[8] Мршевић, З. (2000). Жене и спорт: угрожена женственост? *Мапирање мизогиније у Србији: дискурси и праксе*. Стр. 557-522.

[9] Родна равноправност на Олимпијским играма и даље упитна. (31.01.2014). Преузето са: <https://www.facebook.com/labris.beograd/posts/459071524132738>

ИНФРАСТРУКТУРАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ КАО БИТАН ФАКТОР ЗА ОДРЖИВ РАЗВОЈ СПОРТСКОГ ТУРИЗМА

INFRASTRUCTURE CHARACTERISTICS AS AN IMPORTANT FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SPORTS TOURISM

ДАМИР АХМИЋ
Едукацијски факултет, Травник, ahmic.damir@yahoo.com

ИСМЕТ БАШИНАЦ
Едукацијски факултет, Травник

БИНЕСА НОВАЛИЋ
Независни истраживач, Травник

Сажетак: У овом раду анализирано је подручје општине Травник и његов положај као битан фактор за одржив развој спортског туризма. Анализа је урађена на комплетном простору општине Травник, кад су у питању потенцијали везани за спортски туризам. Те анализе су: метода дескрипције, метода анализе, метода синтезе, метода компилације и компаративна метода. Травничка општина прије свега се огледа у његовом повољном географском положају, природним специфичностима и атракцијама, те богатој материјалној и нематеријалној баштини. Управо централни положај унутар Босне и Херцеговине увјетовао је да је Травник одувјек био важан дио интереса свих цивилизација и народа који су обитавали и настањивали подручје Босне и Херцеговине, од праповијести па до данашњих дана. Тако данас на травничком подручју имамо значајне материјалне остатке још из доба најранијих култура које су настањивале ова подручја: доба неолита, античког периода, средњовјековне Босне, турског и аустроугарског периода и новије повијести. Географске карактеристике, величина и распрострањеност општине, те специфична конфигурација терена, осигуравају компаративну предност општине Травник у туризму и то кроз могућност развоја великог броја специфичних врста туризма као што су: планински туризам, културни туризам, рекреативни туризам, ловни туризам, гастро туризам, екстремни туризам. С тога можемо рећи да су приказане карактеристике које су битан фактор за позитиван ефекат одрживог развоја спортског туризма. Ови резултати нам могу бити водила за планирани програм спортског туризма, који обухвата сем спортског и рекреацијски вид туризма.

Кључне речи: Спорт, туризам, фактор, структура

Abstract: This paper analyzes the area of the municipality of Travnik and its position as an important factor for sustainable development of sports tourism. The analysis was done on the entire territory of the municipality of Travnik when it comes to resources related to sports tourism. These analyses are: description method, analysis method, synthesis method, compilation method and comparative method. Municipality of Travnik is primarily reflected in its favorable geographical position, natural characteristics and attractions, and a rich tangible and intangible heritage. It is exactly the central location within Bosnia and Herzegovina that has conditioned Travnik to always be an important part of the interests of all civilizations and peoples who have inhabited the territory of Bosnia and Herzegovina, from prehistoric times to the present day. Thus, today in the Travnik area we have significant tangible remains from the time of the earliest cultures that inhabited these areas: the Neolithic period, ancient period, mediaeval Bosnia, Turkish and Austro-Hungarian period and recent history. Geographical characteristics, size and distribution of the municipality, and specific configuration of the terrain provide a comparative advantage for the municipality of Travnik in tourism through the possibility of developing a large number of specific types of tourism, such as: mountain tourism, cultural tourism, recreational tourism, hunting tourism, gastronomic tourism, and extreme tourism. Therefore, we can say that the shown characteristics are an important factor for a positive impact on the sustainable development of sports tourism. These results can be a guide for a planned sports tourism program, which in addition to sports tourism also includes a recreational type of tourism.

Keywords: Sports, Tourism, Factor, Structure

Датум пријема чланка: 15.02.2015.
Датум прихватања чланка: 20.02.2015.

¹⁰Препорука CM/Rec(2010)5 комитета министара државама чланицама о мерама за борбу против дискриминације на основу сексуалне оријентације или родног идентитета.

¹¹Тениски турнир у Пекингу почиње егзибиционим мечевима у којима се сучељавају најбоља домаћа тенисерка и најбољи светски тенисер. 2013. године су то били На Ли и Новак Ђоковић.

1. УВОД¹

Спорт и туризам су масовне друштвено-економске појаве које су по много чему међусобно повезане. Повезаност туризма и спорта огледа се кроз: факторе туризма и спорта, функције које генерирају туризам и спорт те кроз њихове економске учинке. Иако се спорт у туризму појављује у различитим облицима, у савременом туризму доминантну улогу има „спорт за све“ који се у нашој терминологији може поистовјетити са спортском рекреацијом. Спортска рекреација с бројним садржајима основна је полуга активног одмора у туризму. Нове тенденције у развоју туризма показују да промјене у туристичким трендовима замјењују традиционалне мотиве одмора с мотивима и садржајима активног одмора.

Иако је спортски туризам у Европи и свијету веома развијен и веома популаран, код нас је још увијек у фази настајања и формирања. Иако код нас постоје спортске манифестације које имају „моћ“ да мобилишу већи број посјетилаца, очигледно је да се потенцијал спортског туризма не користи у довољној мјери.

Туристичке дестинације које нису имале или не нуде спортске и спортско рекреацијске садржаје остварују краћу туристичку сезону као и значајно слабију финансијску учинковитост односно добит.

Данас је незамисливо да на примјер, један хотел нема wellness са свим елементима за активни опоравак и уравнотежење духа и тијела. Када говоримо о спорту у туризму најчешће подразумејемо боравак спортских клубова у облику припреме спорташа. Темељна карактеристика припрема спорташа је да мали број особа (спортска екипа) користи велики простор као спортске дворане, ногометна игралишта и базене. Значај спортског менаџмента је немјерљив у односу на успјешност туристичке дјелатности, а једнако тако наглашавамо нужност сарадње с тимом различитих стручњака.

С тога ово истраживање има карактер да испита подручје и могућности спортског туризма у опћини Травник, која је једна од најпрестижнијих опћина у Босни и Херцеговини када је у питању туризам, па да се види какав утицај има на спортски туризам.

2. МЕТОДЕ РАДА

Основна метода која ће се користити у истраживању је библиографско – дескриптивна метода. Анализирано је подручје опћине Травник и његов положај као битан ефекат за одржив развој спортског туризма. Анализа је урађена на комплетном простору опћине Травник, кад су у питању потенцијали везани

¹ Рад је излаган на Конференцији „Спорт, здравље, животна средина“, 31.10.2015. у Београду.

за спортски туризам. Те анализе су: метода дескрипције, метода анализе, метода синтезе, метода компилације и компаративна метода.

3. РЕЗУЛТАТИ

Географске карактеристике и туристичко-географски положај

Опћина Травник према административно-политичком устројству државе Босне и Херцеговине, налази се у Федерацији Босне и Херцеговине, Кантон Средишња Босна и заузима површину од 563 км². Подручје опћине Травник смјештено је у централном дијелу Босне и Херцеговине, на транзицији између Панонске низине и Јадранске обале. Ријечне долине омогућиле су транзитно повезивање ових подручја, што је увјетовало и процес интензивног привредног, демографског раста и насељавања, те формирање градских агломерација на овим подручјима. Налазећи се између долине Босне и Врбаса, Травник је интензивно комуницирао преко Лашванске долине са насељима у долинама наведених ријека.

Опћина Травник омеђена је са девет опћина: Бугојно, Нови Травник и Витез (јужно), Зеница (источно), Котор Вареш, Добретићи и Скендер Вакуф (сјеверно), те Јајце, и Доњи Вакуф (западно). Конфигурација терена на овом подручју је претежито брдовита са равничарским дијелом долине ријеке Лашве која се протеже готово кроз цијело подручје опћине. Већи дио травничког краја прекривен је црногоричном шумом а нешто не много мањи дио отпада на бјелогоричну шуму.

Сам град Травник лежи на 44°14' сјеверне географске ширине и 17°40' источне географске дужине, на 509 м.н.в. и смјештен је у котлини, окруженој планинама међу којима је и једна од највиших планина у Босни и Херцеговини-Влашић (1943 м) и у долини ријеке Лашве (притока ријеке Босна).

Климатске карактеристике

Опћина Травник налази се под утјецајем умјерено-континенталне климе. Основне одлике овог климата огледају се у слиједећем:

Љета су топла. Најтоплији мјесец је српањ, са средњим вриједностима између 19-20°C. Средња сијечањска температура је негативна и креће се око -2,5°C. Средње годишње температуре зрака су релативно високе и износе од 10,2-11,4°C са јасно израженим годишњим добрима. Изражена су колебања температуре у прољеће и јесен, па касни прољетни и рани јесењи мразеви могу имати негативних посљедица. Средње минималне вриједности температуре зрака имају негативне

вриједности у сијечњу, вељачи и просинцу, али су најниже у сијечњу и износе између -3 и -5°C [1].

Просјечна годишња количина падалина је релативно ниска, креће се око 880 мм. Међутим, иако су количине падалина мале, може се рећи да их ово подручје има довољно, с обзиром да су оне у току године доста равномјерно распоређене. Максимум падалина је у прољеће и то свибањ-липањ, а минимум у вељачи, односно ожујку. Од укупног броја дана са падалинама, у просјеку 19 дана је са снијегом и то у нижим дијеловима, док се са повећањем надморске висине повећава и број дана (Комар 35 и Имљани 64 дана). У нижим дијеловима у просјеку сњегжни покривач траје 40-60 дана, док у планинском појасу и до 90 дана. Просјечна висина му износи 30-40 цм.

Клима има основни умјерено-континентални карактер, али се може у простору дефинирати и неколико климатских типова или зона:

- Жупска или долинска клима у долинама ријека и другим депресијама;
- Предпланинска или субпланинска клима у подгорини планина Влашића, Виленице и Радаља;
- Планинска клима на планинама Влашића и Виленице.

Прометна повезаност и инфраструктура

Гледе свог положаја, погодне конфигурације терена и мале удаљености (40-60 км) од најближих сусједних градова (Зеница, Горњи Вакуф-Ускопље, Јајце, Доњи Вакуф, Бугојно, Витез, Нови Травник), можемо рећи да опћина Травник има добру повезаност с мрежом магистралних путева унутар Босне и Херцеговине. Основни параметри који карактеризирају удаљеност од већих градова у Босни и Херцеговини, градова у регији и комуникацијске инфраструктуре, приказани су наредним табеларним прегледима [2].

Табела 1: Удаљеност већих градова у БиХ

Град	Зеница	Сарајево	Тузла	Бања Лука	Бихаћ	Мостар
Травник	42 км	95 км	180 км	120 км	206 км	167 км

Табела 2: Удаљеност већих градова изван граница БиХ

Град	Загреб	Београд	Сплит
Травник	340 км	388 км	236 км

Успоређујући показатеље квалитета путне мреже са развијеним земљама Запада, густоћа путне мреже

опћине Травник је на доста ниском нивоу (Еуропа 70-100 км/100 км²). Уколико се узму у обзир и остали показатељи квалитета путне мреже: ширина пута, квалитет коловоза, успони, прегледност, минимални радијуси, обиласци насеља и сл., квалитет путне мреже опћине је доста неповољан.

Планински ресурси и потенцијали СРЦ „Влашић“

Окосницу туризма на подручју опћине Травник, темељем података о оствареним туристичким кретањима и ноћењима, оствареним туристичким прометом, те изграђеној инфраструктури, представља планина Влашић с посебним нагласком на зимско-туристичку понуду у оквиру спортско-рекреацијског центра „Влашић“.

Развој туризма на планини Влашић интензивно је започео 80-их година 20. стољећа када је предвиђено да планина Влашић буде резервна планина у оквиру XIV зимских олимпијских игара које су се одржавале у Сарајеву 1984. године. У кратком периоду на подручју платоа Бабановац изграђена је сва потребна инфраструктура за натјецање у алпским спортовима (скијашки скокови и скијање) као и потребна инфраструктура која се односи на асфалтиран приступ према СРЦ „Влашић“ из два правца, електрификација центра, водоопскрба, те сустав канализације.

Данас, подручје Бабановца и СРЦ „Влашић“ представља најискориштенији дио планине Влашић којег је обиљежила интензивна градња бројних туристичких објеката намијењених првенствено за пружање услуга смјештаја. Претпоставља се да данас на планини Влашић на подручју Бабановца постоји и до седам тисућа лежаја само у објектима типа приватних викенд кућа.

СРЦ “Влашић” се убраја у категорију центара континентално-планинског типа, јер својом надморском висином (1260 м) улази у распон ова два напријед наведена типа (500 – 1600 м н/в).

Основне карактеристике овог спортско- рекреацијског центра су:

- Повољан геопрометни положај;
- Повољне климатске карактеристике подручја;
- Солидна постојећа инфраструктура (комунална, спортска и смјештајни капацитети) [3].

На другим вишим предјелима опћине Травник (Виленица, Ранча и Комар) који посједују природне могућности за развој зимског туризма, нема изграђене зимско-туристичке инфраструктуре.

Заштићени крајолик Влашић треба развити као самоодрживо туристичко рекреационо подручје и центар производње здраве хране. При томе,

планском документацијом треба подручје зонирати према степену осјетљивости и примјенити одреднице сва три режима заштите.

Обзиром на изузетан значај и вишефункционалну намјену планинског масива Влашић, нужно је заштити и изради документације просторног уређења овог подручја посветити посебну пажњу. Ово питање заслужује посебно разматрање на добро припремљеним и организованим тематским скуповима уз учешће представника Федерације и сусједних кантона, како би се трасирали путеви за етапно и дугорочно рјешавање статуса намјене простора, а тиме детерминишу и неопходне планске и пројектантске активности на изради документације.

Да би се створиле основе за даље активности на овом изузетно значајном подручју, нужно би било што хитније урадити Зонинг план, односно Просторни план Посебног обиљежја Влашић, те Регулациони план Бабановаца, на коме се остварује интензивна изградња са и без одобрења. На тај начин би се створила подлога за разговоре и нуђење садржаја имаоцима домаћих и страних средстава за инвестиционе захвате различитих садржаја. Уређење плана би обезбиједило заштиту овог изузетно драгоцјеног простора и стављање истог у функцију развоја опћинског и ширег подручја.

Климатске карактеристике

Виши планински оквир Травничке опћине има опћенито хладнију и суровију климу од оне у граду и осталим нижим дијеловима, те се по својим основним карактеристикама уклапа у подручја с планинском климом. С порастом надморске висине температуре се снижавају, количине падалина се повећавају а вјетрови постају јачег и доминантног смјера него у долини. Врло су значајне разлике између виших и нижих предјела опћине у погледу вјетра. Док су у граду најчешћи западни и источни вјетрови увјетовани положајем долине Лашве, тј. рељефом, у вишим предјелима изразито превладавају сјеверни и јужни вјетрови на које долази 56% свих опажања, а то значи да је тамо утјецај опћих атмосферских струјања много значајнији од рељефа.

Сњегни покривач у планинском дијелу траје и до 90 дана. Генерална карактеристика климе на Влашићу: препланинска у погоринама и планинска клима на планини са годишњом наоблаком 5,5.

Спортско рекреацијска инфраструктура

Спортско-рекреацијска инфраструктура у оквиру СРЦ „Влашић“ у правилу представља наслијеђену инфраструктуру изграђену 80-их година прошлог стољећа, а која се прије свега односи на

инфраструктуру намијењену за зимске спортове тј. скијашке терене и вертикални транспорт скијаша. Остала спортско рекреацијска инфраструктура, као што су вишенамјенски спортски терени и скијашка скакаоница нису у функцији и у релативно лошем су стању.

Тренутно највеће активности по основу озбиљне градње спортско-рекреацијске инфраструктуре односе се на неколико приватних подuzeћа која дјелују на подручју Влашића и то: „ОЗОН“ д.о.о. , „ФИС“ д.о.о и Хотел „Сунце“.

Вертикални транспорт скијаша (СКИ лифтови)

Планински центар „Влашић“ опслужује скијаше са 7 ски лифтова капацитета 3100 особа/х и укупном дужином уређених скијашких стаза од 15 км, које су распоређене на скијашким теренима од 1220 до 1525 м/нв. Скијалиште је опремљено међусобно повезаним системом механичких жичара, а велики ски лифтови који представљају и главну активност скијаша на Влашићу не одговарају потребама модерних скијашких центара те се ово односи на скијашке лифтове типа-вучнице са тањурићима и сидром.

- 1) Вертикални транспорт скијаша у оквиру СРЦ „Влашић“ обављају три подuzeћа и то:
 - „ОЗОН“ д.о.о. - три велика ски лифта,
 - „ФИС“ д.о.о. - baby ски лифт,
 - Хотел „Сунце“ - два baby ски лифта [4].

Табела 3: Вертикални транспорт скијаша у СРЦ „Влашић“

SKI LIFTOVI	Polazna n/v	Izlazna n/v	visinska razlika (m)	Dužina trase (m)
BABANOVAČ I, II (ski lift)	1225 m	1450 m	225	1150
MARKOVAČ (ski lift)	1350 m	1525 m	175	800
BABY I, II (ski lift)	1200 m	1250m	50	200
BABY (ski lift) «EKO FIS»	1310 m	1350m	40	150

- 2) Скијашке стазе
Скијашке стазе погодне су за рекреативно скијање скијаша свих добних скупина и класифициране су као средње тешке стазе. Сустава умјетног засњежења нема. Двије стазе освијетљене су одговарајућим системом расвјете и то: baby стаза, те стаза Бабановац I. Дужина уређених стаза износи 15 км, од чега је 3 км стаза освијетљено. На простору СРЦ „Влашић“ тијеком године је веома мало олујних дана тако да је алпско скијање могуће тијеком цијеле зимске сезоне.

- 3) Скакаоница
За потребе XIV зимских олимпијских игара које су се одржавале у Сарајеву 1984. године на простору СРЦ „Влашић“ изграђена је и 90 м скијашка скакаоница, те неколико мањих попутних скакаоница за тренинг скијаша скакача (40 м, 20 м и 15 м). 90 м скакаоница била је регистрирана за ФИС такмичење у скијашким скоковима EUROPA CUP и прије 90-их година на Влашићу се одржавао познати „VLAŠIĆ CUP“ у скијашким скоковима. Тренутно стање скакаонице не задовољава потребе извођења скијашких скокова, скакаоница је девастирана и нема власника.

- 4) Спортски терени и игралишта
У циљу проширења властите туристичке понуде, приватни субјекти који дјелују на простору СРЦ „Влашић“ подузели су и одређене активности у изградњи одређених спортских терена. Број спортских терена је недовољан с обзиром на потребе посјетитеља и не може се примјењивати за припреме професионалних спорташа. Данас на простору СРЦ „Влашић“ постоје:

Табела 4: Спортски терени СРЦ „Влашић“

ТИП ИГРАЛИШТА	СПОРТ	ПОДЛОГА	ВЛАСНИК
Вишенамјенски спортски терен	рукомет, мали ногомет и кошарка	бетон	„ОЗОН“ д.о.о.
Вишенамјенски спортски терен	кошарка и мали ногомет	бетон	Хотел „Сунце“
Спортски терен	мали ногомет	умјетна трава	„ЕКО ФИС“ д.о.о.
Спортски терен	тенис	умјетна трава	„ЕКО ФИС“ д.о.о.
Спортски терен-ногометно игралиште	ногомет	трава	„ОЗОН“ д.о.о.

Спортски терен - велико ногометно игралиште које је некада служило за припрему професионалних спорташа данас је ван функције, девастирано и пренамијењено у паркинг простор. Ногометно игралиште је задржало и даље контуре игралишта у ранијим димензијама и на њему нема изграђених објеката. Остали спортски терени првенствено служе за задовољавање потреба гостију подuzeћа и хотела који су власници тих терена.

4. ЗАКЉУЧАК

Травничка општина прије свега се огледа у њеном повољном географском положају, природним специфичностима и атракцијама, те богатој

материјалној и нематеријалној баштини. Управо централни положај унутар Босне и Херцеговине увјетовао је да је Травник одувјек био важан дио интереса свих цивилизација и народа који су обитавали и настањивали подручје Босне и Херцеговине, од праповијести па до данашњих дана. Тако данас на травничком подручју имамо значајне материјалне остатке још из доба најранијих култура које су настањивале ова подручја: доба неолита, античког периода, средњовјековне Босне, турског и аустроугарског периода и новије повијести. Географске карактеристике, величина и распрострањеност опћине, те специфична конфигурација терена, осигуравају компаративну предност опћине Травник у туризму и то кроз могућност развоја великог броја специфичних врста туризма као што су: планински туризам, културни туризам, рекреативни туризам, ловни туризам, гастро туризам, екстремни туризам, итд.

С тога можемо рећи да су приказане карактеристике које су битан фактор за позитиван ефекат одрживог развоја спортског туризма

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Травник, Опћина Травник. (2010). *Стратегија развоја туризма опћине Травник 2011-2015. година.*
- [2] Травник, Опћина Травник. (2007). *Стратегија развоја туризма опћине Травник.*
- [3] Травник, СРЦ „Влашић“. (2004). *Приједлог развоја зимског центра „Бабановац“.*
- [4] Опћина Травник, Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање Сарајево. (2005). *Подручје Влашић–Зонинг план.*

Библиографија

- Биберовић, А., Џибрић, Џ., Ахмић, Д., Мијатовић, В. (2015). *Управљање људским ресурсима у спортским организацијама.* Тузла: Сорели.
- Бартолучи, М. (2009). *Менаџмент у спорту и туризму.* Загреб: Кинезиолошки факултет.
- Сарајево, Федерално министарство околиша и туризма (2008). *Стратегија развоја туризма Федерације БиХ за период од 2008-2018.*
- Поздерац, А. (2007). *Стратегија развоја туризма СБК/КСБ.* Травник: Министарство господарства СБК/КСБ.
- Мазалић, Ђ. (1953). *Травник и околица.* Травник: Завичајни музеј Травник.